Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

> Retouradres Postbus 20011 2500 EA Den Haag

Het college van burgemeester en wethouders
In afschrift aan de gemeentesecretaris

Directoraat-Generaal
Bestuur Ruimte en Wonen
Directie Bouwen en Energie

Turfmarkt 147
Den Haag
Postbus 20011
2500 EA Den Haag
Nederland
www.Rijksoverheid.nl

Kenmerk
2018-0000166637

Uw kenmerk

GEMEENTE KAAG EN BRAASSEM			
Doc. Soort ALG POST		BK	
Datum - 9 APR 2018		Ontw.	
Volgnr.:		DVL	
		Grif.	

Datum 3 april 2018
Betreft Aardgasvrije wijken

Geacht college,

Met de ondertekening van het klimaatakkoord van Parijs in 2015 heeft Nederland zich gebonden aan maatregelen om de klimaatverandering tegen te gaan. Het aardgasvrij maken van de gebouwde omgeving is hiervan een belangrijk onderdeel. Verlaging van het gebruik van aardgas in de gebouwde omgeving, is ook een belangrijke ondersteuning voor de beperking van de gaswinning in Groningen.

In deze gezamenlijke brief vragen wij u daarom om de komende collegeperiode – met ons – twee concrete acties op te pakken:

- Het starten met proeftuinen voor aardgasvrije bestaande wijken
- Het zoveel en zo snel mogelijk opleveren van aardgasvrije nieuwbouwlocaties

Starten met proeftuinen voor aardgasvrije bestaande wijken
In het regeerakkoord en het Interbestuurlijk Programma is afgesproken dat we voor het eind van de kabinetsperiode 30.000 tot 50.000 bestaande woningen per jaar aardgasvrij (of klaar voor het afkoppelen van het aardgas) willen maken. Het rijk stelt 90 miljoen euro beschikbaar voor gemeenten die in 2018 al kunnen starten met een proeftuin voor het aardgasvrij maken van bestaande wijken.

In deze proeftuinen gaan we leren hoe we samen met bewoners, gebouweigenaren, woningcorporaties, energieleveranciers en andere bedrijven een bestaande wijk succesvol 'van het aardgas af kunnen halen'. Hoe we met aardgasvrije wijken de woon- en leefomgeving kunnen verbeteren, de energierekening betaalbaar kunnen houden, en hoe we de aanpak op een kosteneffectieve wijze kunnen gaan uitrollen en opschalen.

Eerder is vanuit het kabinet aangekondigd dat het streven is in ieder geval te beginnen in de provincie Groningen en in Rotterdam-Zuid omdat hier sprake is van grote nationale opgaven die goed verbonden kunnen worden met

Directoraat-Generaal
Bestuur Ruimte en Wonen
Directie Bouwen en Energie

Kenmerk
2018-0000166637

verduurzaming. Het is nadrukkelijk de bedoeling dat ook in andere delen van Nederland proeftuinen ontstaan. Daarom roepen wij u op om ook in uw gemeente te starten met het aardgasvrij maken van bestaande wijken.

U kunt tot 1 juli 2018 een aanvraag indienen om in aanmerking te komen voor een decentralisatie-uitkering als bijdrage voor een in 2018 te starten proeftuin voor het aardgasvrij maken van een bestaande wijk.

De ingediende aanvragen worden beoordeeld op de kwaliteit van het plan, onder meer met de volgende criteria: start van de uitvoering in 2018, zekerheidstelling ten aanzien van het jaar waarin woningen van het aardgas af zullen zijn, bestuurlijke steun in de gemeente, betrokkenheid en draagvlak bij burgers en bedrijven en andere stakeholders, de financiële onderbouwing van het uitvoeringsplan en de gevraagde rijksbijdrage. Daarnaast zal goed gekeken worden naar voldoende regionale spreiding en naar variatie in techniek en aanpak, zodat een maximaal leereffect kan worden bereikt in de proeftuinen. In de bijlage staan de criteria verder uitgeschreven en vindt u meer informatie over de termijnen en het proces.

Gelet op de korte aanmeldingstermijn tot 1 juli 2018, verwachten we dat vooral gemeenten een aanvraag kunnen indienen die al een haalbaarheidsstudie of concreet plan hebben voor het aardgasvrij maken van een wijk en toe zijn aan de stap naar de uitvoeringsfase. De proeftuinen vormen de start van een breder meerjarenprogramma gericht op het aardgasvrij maken van bestaande wijken. De vormgeving van dit meerjarige interbestuurlijke uitvoeringsprogramma is onderdeel van de besprekingen aan de tafel gebouwde omgeving voor het te sluiten klimaatakkoord. Om een goed beeld te krijgen van het tempo waarin, en de schaal waarop de transitie naar het aardgasvrij maken van bestaande wijken in de komende jaren gerealiseerd kan worden, horen we graag van u in welke wijken u in de komende jaren van plan bent te starten met aardgasvrij maken. En of u belangstelling heeft voor deelname in een leerprogramma rond de in 2018 te starten proeftuinen.

Wij verzoeken u voor 1 juli kenbaar te maken in welke bestaande wijken u in 2019, 2020 of 2021 verwacht te kunnen starten met het aardgasvrij maken van de wijk.

Indien u verwacht in 2019, 2020 of 2021 te gaan starten met het aardgasvrij maken van een bestaande wijk, kunt u zich voor 1 juli ook aanmelden voor deelname aan een leerprogramma rond de proeftuinen die in 2018 gaan starten.

Uiteindelijk is een veel grotere inzet nodig om de gehele gebouwde omgeving aardgasvrij te maken. In het Interbestuurlijk Programma hebben we daarom afgesproken dat er regionale energie- en klimaatstrategieën worden gemaakt en dat alle gemeenten in 2021 een planning hebben (een warmteplan) van de

transitie naar aardgasvrij, gericht op een CO2-arme gebouwde omgeving in 2050. Daarbij moet voor alle buurten die volgens de planning van de gemeente voor 2030 van het aardgas af gaan, bekend zijn wat het alternatief voor aardgas is.

De gemeenten staan niet alleen voor deze uitdaging. VNG, rijk en andere partners gaan hierbij helpen. Het rijk realiseert benodigde randvoorwaarden voor aardgasvrije wijken. Het Expertcentrum Warmtetransitie in oprichting kan samen met andere stakeholders de gemeenten ondersteunen bij de totstandkoming en uitvoering van warmteplannen, en bij het verkrijgen van inzicht in de alternatieven voor verwarming met aardgas. Woningcorporaties zijn nu bezig met het invullen van routekaarten naar een CO2-neutraal woningbestand. Die routekaarten kunnen een goede basis zijn voor een wijkgerichte aanpak.

Provincies kunnen hun rol pakken bij de regionale planvorming, de regionale ondergrondse infrastructuur en ruimtelijke inpassing. De VNG kan samen met andere partners de gemeenten gaan ondersteunen bij de proeftuinen voor aardgasvrije wijken. Hiervoor zal door de VNG een landelijk ondersteuningsprogramma worden ingericht voor alle gemeenten. Waterschappen en netbeheerders kunnen eveneens een helpende hand bieden.

Het leerprogramma en de ondersteuningsstructuur, inclusief de rol die de verschillende partijen daarin hebben, zal in de komende maanden verder worden uitgewerkt.

Het rijk ondersteunt het aardgasvrij maken verder met een nieuwe innovatiesubsidie voor consortia van aanbieders, klanten en kennisinstellingen die prototypes en innovatieve producten maken waarmee gebouwen en de bijbehorende energie-infrastructuur sneller en goedkoper aardgasvrij kunnen worden gemaakt. In de bijlage vindt u meer informatie over deze innovatiesubsidie voor consortia en hoe deze subsidie kan helpen bij het aardgasvrij maken van wijken. De Bouwagenda, een brede coalitie vanuit overheid, kennisinstellingen en bedrijfsleven, zorgt ook voor versnelling van de verduurzaming van de gebouwde omgeving.

Zoveel en zo snel mogelijk opleveren van aardgasvrije nieuwbouwlocaties
Naast het aardgas vrij maken van bestaande wijken is belangrijk dat nieuwe wijken zoveel mogelijk gasvrij worden opgeleverd. De Tweede Kamer heeft het wetsvoorstel aanvaard waarin de gasaansluitplicht bij nieuwbouw wordt geschrapt uit de Gaswet. Dit voorstel is nu in behandeling bij de Eerste Kamer (Kamerstukken I, 206/16, 34 626, nr. A). Vaak zijn nieuwbouwlocaties eerder al ontworpen met een gasaansluiting, maar nog niet gerealiseerd. Graag roepen wij uw college op om in overleg met betrokken partijen te bezien wat de mogelijkheden zijn om deze nieuwbouwlocaties alsnog aardgasvrij op te leveren, zonder de bouw van nieuwe woningen te vertragen. Hiermee kunt u voorkomen dat woningen, als ze eenmaal zijn gerealiseerd, in de toekomst alsnog tegen hoge kosten van het aardgas af moeten worden gehaald.

Directoraat-Generaal
Bestuur Ruimte en Wonen
Directie Bouwen en Energie

Kenmerk
2018-0000166637

Een interessant initiatief in deze is het recent afgesloten Convenant Aardgasvrije Nieuwbouw van een aantal gemeenten in Zuid-Holland samen met de provincie en de netbeheerder.

Wij hopen dat uw college de in deze brief genoemde uitdagingen ten volle wil aangaan. Het versnellen van de energietransitie in de gebouwde omgeving en het aardgasvrij maken van bestaande en nieuwe wijken is urgent en uitdagend. De gemeenten hebben daarin een sleutelrol.

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,

drs. K.H. Ollongren

De minister van Economische Zaken en Klimaat,

Eric Wiebes

Vereniging van Nederlandse Gemeenten,

mr J.H.C. van Zanen
voorzitter

Bijlage bij brief over aardgasvrije wijken

Grootschalige proeftuinen voor aardgasvrije wijken

Onderstaand vindt u informatie over de proeftuinen Aardgasvrije wijken in de vorm van 'vragen en antwoorden'.

1. Wanneer start de regeling voor aardgasvrije wijken?
Alle gemeenten kunnen tot 1 juli 2018 een aanvraag indienen bij het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK). Het Rijk stelt hiertoe een format beschikbaar, dat op korte termijn opvraagbaar is via paw@minbzk.nl. Een commissie met vertegenwoordigers van de belangrijkste stakeholders zal op basis van hun expertise en zonder last en ruggenspraak de Minister van BZK adviseren welke gemeenten op basis van de selectiecriteria voor een start als proeftuin in 2018 in aanmerking komen. Uiterlijk 1 oktober 2018 wordt de selectie bekendgemaakt.
Na selectie en toekenning zullen de middelen aan de deelnemende gemeenten worden verstrekt door middel van een decentralisatie-uitkering uit het gemeentefonds (uiterlijk decembercirculaire 2018). Wederzijdse afspraken tussen het Rijk en de betreffende gemeente, bijvoorbeeld de gemeentelijke inspanningen voor monitoring en het landelijke leerprogramma, zullen in een convenant worden vastgelegd.

2. Zijn er randvoorwaarden waar de aanvragen voor grootschalige proeftuinen aan moeten voldoen?
- Het streven is om in 2018 in circa 20 wijken met zo'n 500 woningen per wijk te kunnen starten, waaronder vier wijken in Groningen en één in Rotterdam-Zuid.
- Een aanvraag kan alleen worden ingediend door een gemeente, voor maximaal 1 wijk[1].
- Gemeenten kunnen meedoen met een grootschalige proeftuin voor een aardgasvrije wijk indien al in 2018 gestart kan worden met de uitvoering. Dit dient in de aanvraag te zijn onderbouwd.
- Er moet een door het college van burgemeester en wethouders goedgekeurd uitvoeringsplan zijn.

3. Hoe worden de aanvragen beoordeeld?
De aanvragen worden beoordeeld in twee fasen. De eerste fase van het selectieproces is gericht op een kwalitatieve toetsing per plan, aan de hand van ondergenoemde criteria.

Criteria eerste fase toetsing:
- Voorstellen zullen worden getoetst op hun bijdrage aan het met de regeling beoogde leereffect.
- Daarbij worden in ieder geval de volgende punten meegewogen en moeten duidelijk van onderbouwing voorzien worden in de aanvraag:
  - Bestuurlijke steun in de vorm van een door het college geaccordeerd uitvoeringsplan.
  - Spoedige realisatie: aannemelijkheid van start van de uitvoering in 2018 en zekerheidsstelling ten aanzien van het jaar waarin woningen van het aardgas af zullen zijn (leidingen afgesloten, contracten voor levering beëindigd, etc.).
  - Betrokkenheid en inzet van stakeholders als corporatie, netbeheerder, energieleverancier, bedrijven e.a.
  - Betrokkenheid en draagvlak bij burgers en bedrijven en andere gebouweigenaren.
  - Wijze van uitvraag aan de markt en potentie tot kostenreductie bij verdere opschaling.
  - Financiële onderbouwing van het uitvoeringsplan en een toelichting op de gevraagde financiële rijksbijdrage.
  - Wijze waarop het aardgasvrij maken van wijk verbonden is met verbetering woon- en leefomgeving en andere opgaven in de wijk.

[1] Exclusief het Nationaal Programma Rotterdam-Zuid.

- Een onderbouwde inschatting van de kosten voor eigenaar-bewoners en de wijze waarop zij in staat worden geacht of gesteld om investeringen die van hen worden verwacht ook daadwerkelijk te doen (betaalbaarheid).
- Hoe de aanpak ingebed is/wordt in de gemeentelijke en regionale planvorming zoals een gemeentelijk warmteplan en/of een regionale energiestrategie.
- Aannemelijkheid van de volledige verduurzaming op termijn van de alternatieve warmtevoorziening[2].

In de tweede fase zal een nadere selectie worden gemaakt, gericht op een zo goed en breed mogelijk leereffect. In deze fase worden de volgende punten meegewogen in de selectie van proeftuinen:

- regionale spreiding;
- voldoende diversiteit in:
  - gebouwtypen;
  - alternatieve warmtevoorziening;
  - een mix van koop- en huurwoningen en andere gebouwen;
  - aanpak.

4. Hoeveel middelen zijn er in 2018 beschikbaar voor de grootschalige proeftuinen?
Op 9 maart 2018 is door het kabinet bekendgemaakt waaraan de middelen uit de klimaatenvelop van totaal 300 miljoen euro worden besteed in 2018. Voor aardgasvrije wijken is vanuit de klimaatenvelop 85 miljoen euro beschikbaar voor een twintigtal grootschalige proeftuinen aardgasvrije wijken en 5 miljoen euro voor een (landelijk) kennis- en leerprogramma dat gericht is op het ondersteunen van de geselecteerde pilots en het opbouwen van kennis over de randvoorwaarden die nodig zijn om tot een verdere opschaling te komen van het aardgasvrij maken van de gebouwde omgeving.

5. Is de regeling ook voor aardgasvrije nieuwbouw?
Nee, de regeling is alleen voor het aardgasvrij maken van bestaande wijken.

6. Wat is de definitie van een 'wijk'?
Voorstellen moeten gebiedsgericht zijn en zijn gericht op een buurt[3] met alle gebouwen die zich daarbinnen bevinden. Er is geen absoluut getalscriterium voor de voorstellen maar er wordt gestreefd naar ongeveer twintig uitvoeringsplannen van circa 500 woningen. Gemeenten die hiervan getalsmatig sterk afwijken dienen dit goed te onderbouwen en mogen geen onevenredig beslag leggen op het beschikbare budget.

7. Waar zijn deze middelen voor bestemd?
Het geld is bedoeld voor het sluiten van de businesscase en het onrendabele deel van de investeringen in gebouwen en energie-infrastructuur die nodig zijn om een bestaande wijk aardgasvrij te maken, waarbij geldt dat de businesscase op termijn wel zelfstandig maatschappelijk rendabel moet zijn. Personele inzet vanuit de beleidskern van gemeenten valt buiten deze middelen. Vanuit het programma zal ondersteuning worden aangeboden om gemeenten te helpen met het (leer)proces om te komen tot aardgasvrije wijken.

8. Wat zijn de referentiebedragen per woning die het Rijk hanteert bij de beoordeling van de gevraagde Rijksbijdrage?

---

[2] Voor een warmtenet kan dit bijvoorbeeld worden onderbouwd op de volgende punten:

- Concreetheid van de plannen voor bijvoorbeeld temperatuurverlaging, aansluiting duurzame bronnen, vermindering warmteverliezen, benutten opslagmogelijkheden, verduurzamen piekcapaciteit etc.
- Mate waarin al afspraken zijn gemaakt tussen de bij het warmtenet betrokken partijen.
- Fysieke mogelijkheden om tot verduurzaming te komen zoals beschikbaarheid van geothermische bronnen, restwarmte in de toekomst, beschikbaarheid andere bronnen.

[3] CBS-definitie van buurt: de gemeenten in Nederland zijn onderverdeeld in wijken en buurten. Buurten vormen het laagste regionale niveau. Wijken zijn optellingen van één of meer aaneengesloten buurten. De gemeente bepaalt zelf de indeling in wijken en buurten. Een buurt is een onderdeel van een gemeente, dat op basis van historische dan wel stedenbouwkundige kenmerken homogeen is afgebakend. Homogeen wil zeggen dat één functie dominant is, bijvoorbeeld woonfunctie (woongebied). Functies kunnen ook gemengd voorkomen.

De rijksbijdrage zal telkens worden beoordeeld in relatie tot de onrendabele top en de bijdrage van de lokale partijen. Per gebouw geldt daarbij het indicatieve referentiebedrag voor de rijkbijdrage van € 8500,- per woning of woningequivalent (in geval van andere gebouwen) met een indicatieve bandbreedte tussen de € 2.000,- en € 15.000,-. De rijksbijdrage per woning of woningequivalent is mede afhankelijk van het toegepaste verduurzamingsconcept en de alternatieve warmtevoorziening. Daarbij wordt ervan uitgegaan dat het benodigde investeringsbedrag en de onrendabele top per woning bij warmtenetten in de regel lager zijn dan bij de investeringen in andere alternatieve technieken.

9. Komt er volgend jaar weer een regeling voor aardgasvrije wijken?
De regeling wordt gefinancierd vanuit de zogenoemde klimaatenvelop voor 2018. Over de inzet van de klimaatenvelop in 2019 en verder wordt beslist bij het opstellen van het Klimaatakkoord (naar verwachting in de zomer van 2018). Zodra hierover meer bekend is zal dit worden gecommuniceerd.

10. Waarom zou ik kenbaar maken dat ik in 2019, 2020 of 2021 verwacht te starten met het aardgasvrije maken van een bestaande wijk?
Deze meldingen zijn voor het Rijk zeer behulpzaam bij het verkrijgen van een beeld van het tempo waarin en de schaal waarop de transitie kan gaan plaatsvinden. Deze informatie dient tevens om een inschatting te kunnen maken van wat er qua organisatie en financiën voor nodig is om deze transitie te ondersteunen.

11. **Als ik niet deelneem aan de proeftuinen maar wel aan het kennis- en leerprogramma, wat kan ik dan verwachten?**
Er wordt in veel gemeenten gewerkt aan plannen voor aardgasvrije wijken. Het is zonde om telkens het wiel opnieuw uit te vinden. Gemeenten die deelnemen aan het leerprogramma zijn verzekerd van snelle toegang tot de kennisoverdracht uit de proeftuinen naar andere gemeenten. Hierbij kan gedacht worden aan een nieuwsbrief, leerkringen, bijeenkomsten, competentie-ontwikkeling en trainingen. Het aanbod zal worden ontwikkeld in een samenwerking tussen BZK, EZK en de VNG. Via het leerprogramma zal het Rijk ook informatie beschikbaar stellen over de beleidsontwikkeling aan rijkszijde en eventuele toekomstige financiële mogelijkheden.

12. Hoe kunnen waterschappen helpen bij het zoeken naar alternatieven voor aardgas?
Waterschappen kunnen bijvoorbeeld helpen bij het zoeken naar mogelijkheden om thermische energie te halen uit oppervlaktewater en afvalwater. Informatie hierover is onder meer te vinden op: www.uvw.nl/thema/duurzaamheid/teo/.

13. Wat is de relatie tussen de innovatiesubsidie en de proeftuinen aardgasvrije wijken?
In aanvulling op de proeftuinen aardgasvrije wijken is onder het innovatieprogramma van de TKI Urban Energy van de Topsector Energie extra subsidiegeld beschikbaar gesteld (12,8 miljoen) voor innovaties die op korte termijn gerealiseerd kunnen worden voor aardgasvrije wijken, woningen en gebouwen in de bestaande bouw. De subsidie is bestemd voor consortia van bijvoorbeeld corporaties, bouwers, installateurs, energie-aanbieders, netbeheerders en andere bedrijven die als eerste stap in kleinschalige proefprojecten prototypes willen ontwikkelen van enkele of meer innovatieve producten met als doel woningen, gebouwen en wijken aardgasvrij te maken. De ontwikkelde prototypen kunnen bij de grootschalige proeftuinen en eventuele verdere opschaling van de aanpak worden ingezet en bijdragen aan kostenverlagingen en het verbeteren van de kwaliteit van de woning, het gebouw of de wijk. Gemeenten kunnen (lokale) consortia of partijen die zij graag een consortium zouden zien vormen op deze regeling wijzen. Zie tevens:
https://www.rvo.nl/actueel/nieuws/128-miljoen-innovatiesubsidie-voor-aardgasvrije-wijken
https://www.rvo.nl/subsidies-regelingen/urban-energy

14. Wat zijn de afspraken uit het IBP over de Verduurzaming van maatschappelijk vastgoed en circulaire economie en bouw?
In het Interbestuurlijk Programma is afgesproken dat nieuwbouw van maatschappelijk vastgoed vanaf 2020 zodanig wordt opgeleverd dat afkoppeling van aardgas mogelijk is. Ook is afgesproken

dat rijk en medeoverheden een aanpak opstellen waarmee het vastgoed van de overheden zelf de komende jaren in tranches wordt verduurzaamd.
Verder zijn in het Interbestuurlijk Programma afspraken gemaakt over het stimuleren van de circulaire economie door het circulair aanbesteden van gebouwen en infrastructuur, en door het opschalen van initiatieven van decentrale overheden voor circulair bouwen (renovatie en sloop).

15. Welke maatregelen neemt het kabinet voor het versnellen van energiebesparing in de gehele bestaande gebouwenvoorraad?

Naast het aardgasvrij maken van wijken blijft het belangrijk om verbeteringen van de energiezuinigheid van de gehele gebouwenvoorraad te stimuleren, zodat er een versnelling wordt gerealiseerd in het tempo van woningisolatie, zonne-energie installaties en vervanging van gasketels door duurzame warmte. Het kabinet ondersteunt dat onder meer met een voorlichtingscampagne, subsidie voor duurzame warmte-opties, de investeringsaftrek bij de verhuurderheffing en leningen met een lage rente van het Nationaal Energiebespaarfonds voor eigenaar-bewoners en Verenigingen van Eigenaren.

16. Wat is de relatie van de grootschalige proeftuinen aardgasvrije wijken met de Green Deal aardgasvrije wijken?

Het traject van kennisontwikkeling en -uitwisseling van de Green Deal Aardgasvrije Wijken gaat op in dit programma en de uitkomsten ervan worden goed benut. Ook bestaande regionale structuren worden waar mogelijk gebruikt bij kennisontwikkeling en kennisdeling.

17. Op welke wijze kunnen gemeenten contact leggen over de grootschalige proeftuinen voor aardgasvrije wijken , het leerprogramma en de aanmelding van wijken voor 2019, 2020 en 2021?

Voor (concept) aanvragen of nadere informatie kan het volgende e-mailadres worden gebruikt: paw@minbzk.nl.

Per provincie gelden de volgende contactpersonen.

Provincie	**Contactpersonen BZK**
Drenthe	Lieke van Son, Joop Quist
Flevoland	Julia Sondermeijer Prisca Meesters
Friesland	Lieke van Son Joop Quist
Gelderland	Jaap Drooglever Marije van Oostenbruggen
Groningen	Martijn Tak Joost Hartlief
Overijssel	Jaap Drooglever Marije van Oostenbruggen
Limburg	Madeleine Michiels van Kessenich Prisca Meesters
Noord-Brabant	Joop Quist Jaap Drooglever

Noord-Holland: MRA	Julia Sondermeijer Joop Quist
Noord-Holland: Noord	Prisca Meesters Madeleine Michiels van Kessenich
Utrecht	Julia Sondermeijer Prisca Meesters
Zeeland	Madeleine Michiels van Kessenich Jaap Drooglever
Zuid-Holland	Dino van Dal Jasper van Rooijen